

Демчук Оксана Андріївна
старший викладач кафедри психології
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини, м. Умань

СКЛАДОВІ ЗАНЯТТЯ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ «ПОПЕРЕДУ П'ЯТИЙ КЛАС»

Закінчилася початкова школа, маленькі школярі виїхали відпочивати на літні канікули. А для вас, шановані колеги, настає час важливої роботи – адже у вересні діти вперше увійдуть до незнайомого кабінету і з тривогою вдивлятимуться в обличчя нового класного керівника.

У суспільстві дуже активно обговорюється проблема вступу в перший клас та адаптації до школи, а ось про перехід до основної школи говориться мало, хоча це теж дуже важливий перехідний період в житті учня. І на цьому складному етапі дуже потрібна допомога і підтримка не тільки дітям, але і їх батькам, а також педагогам.

Складностей багато, і пов'язані вони не тільки з навчальним процесом, але і з організацією життя в школі. І хоча кожна школа – складний і своєрідний «організм», але багато проблем п'ятикласників, що навчаються в різних містах та селах, схожі. Так, у більшості випадків, самі п'ятикласники вказують, що в школі стало складніше, тому що:

- дуже багато різних учителів (і їх треба запам'ятати);
- незвичний розклад (новий режим);
- багато нових кабінетів, що невідомо як розташований (або навіть інше приміщення);
- нові діти в класі (або я сам у новому класі);
- новий класний керівник;
- у середній школі ми самі маленькі, а в початковій були вже великими;
- проблеми зі старшокласниками (наприклад, у буфеті або в туалетній кімнаті).

Звичайно, є діти, що легко і вільно вписуються в шкільну систему вимог, норм і соціальних відносин, але більшість учнів 5-х класів, як показали результати діагностики, схильна до дезадаптації. Тобто дитина стає неуважною, менш відповідальною, тривожною, гірше вчиться в порівнянні з початковою школою.

Ускладнюється сам навчальний процес, продуктивність роботи знижується, зі своїм високим рівнем тривожності дитина неадекватна в сприйнятті відносин з новими однокласниками і невідомими вчителями, з'являється почуття непевності.

Успішність адаптації молодшого підлітка в більшому ступені залежить не тільки від інтелектуальної готовності, але і від:

- його здатності до встановлення міжособистісних відносин з педагогами;
- навичок орієнтації в просторі школи;
- навичок належної поведінки зі своїми новими однокласниками й уміння спілкуватися з ними, дружити;
- здатності приймати і дотримувати класних і шкільних правил життя;
- ставлення до себе і позитивного відношення до шкільного світу.

Важливо також, наскільки психологічні якості дітей, їхні уміння й особливості відповідають вимогам конкретного вчителя в зв'язку з особливостями предметного навчання. Вчителі також, у свою чергу, потребують психологічної підтримки. Їм важко відразу запам'ятати всіх учнів в умовах великої школи і швидко впізнати дітей, щоб успішніше організувати навчання і спілкування, переключитися з психологічних особливостей старшокласників на можливості дітей 10-11 років.

Серед труднощів шкільного життя п'ятикласників, за результатами батьківського анкетування, найбільш часто вказуються:

- темп робіт, і, видимо, як наслідок - невміння швидко записувати, конспектувати;
- великий обсяг роботи, як на уроці, так і дома;
- нові, незвичні вимоги до оформлення робіт;
- необхідність самостійно знаходити і працювати з додатковою літературою.

Дуже важлива для п'ятикласника ситуація з новим класним керівником. Прийняття і дотримання класних і шкільних соціальних і етичних норм також здійснюється в першу чергу класним керівником. Характер міжособистісного контакту кл. керівника з учнями – одна з головних умов їх успішної адаптації.

Процес адаптації в цьому віці може виявитися досить непростим. Співпраця педагогів та психологів у цьому процесі просто необхідна. З

метою розвитку позитивних мотивів навчання на етапі адаптації дітей до умов середньої школи практичним психологам та вчителям може бути рекомендована розвивально-корекційна програма, спрямована на поглиблення розуміння учнями нових завдань, можливостей їх вирішення, формування системи взаємодії та співробітництва, а також становлення особистісних якостей, що мають сприяти успіху у навчанні та спілкуванні. Заняття можуть проводитись з учнями 4-го класу в другому семестрі та в першому семестрі 5-го класу.

Мета розвиваючих занять – підвищення рівня готовності дітей до навчання в середній школі на основі формування пізнавальної мотивації, а також позитивного ставлення до навчання.

Дітям пропонуються правила роботи групи, але вони можуть доповнити їх за своїм бажанням, наприклад:

– Говорити коротко, конкретно й тільки про те, що думаєш або відчуваєш сам.

– Уважно слухати товаришів, не перебивати.

– Критикувати не людину, а конкретний вчинок.

– Критикувати тільки в доброзичливій формі, бажано щоб критика супроводжувалася конкретною порадою й упевненістю в можливості виправлення недоліків або помилок.

– Довіряти один одному.

– Брати активну участь в іграх і вправах.

– Не обговорювати з іншими того, що відбулося в групі.

Ігри та вправи, які можна використовувати, для покращення процесу адаптації п'ятикласників.

«Я не хочу вихвалитися, але...»

Діти розповідають про свої сильні сторони, досягнення, успіхи.

Вправа допомагає корекції самооцінки, прийняттю власного Я.

«Мій кращий друг сказав би про мене...»

Дітям пропонується розповісти про себе очима іншої людини або інших людей (друга, батьків, учителів). Гра стимулює розвиток навичок самодослідження й рефлексії.

«Чарівний магазин»

Психолог пропонує підліткам подумати про те, якими особистісними якостями вони володіють. Потім він просить

представити себе в чарівному магазині, де він продавець і де в обмін на ті свої якості (розум, сміливість, чесність або нудність, байдужість тощо...), яких як уважають учасники, у них у надлишку, або ті, від яких вони хочуть позбутися, можна одержати інші особистісні якості, потрібні для себе. «Покупець» здає свої якості, «продавець» говорить, чи є те, що потрібно, і скільки він міг би дати замість і т.д.

У ході дискусії діти в групі діляться своїми відчуттями від гри, обговорюють, чому будь-яка людська якість коштує тощо.

«Міст над прірвою»

Вправа на розвиток навичок постановки позитивних цілей і шляхів їхнього досягнення.

Група ділиться на 2 команди з однаковим числом учасників. На підлозі проводяться крейдою 2 лінії так, щоб між ними розмістилися 2 поставлені поруч ступні (або 1 поперек). Це буде міст. Його довжина 2-3 метри. Підлітки попарно з 2-х сторін вступають на міст, їхнє завдання – розійтися на мосту так, щоб не наступити повз нього. Якщо хтось сходить із моста, те, що впав у прірву, вся вправа починається спочатку.

«Шосте почуття»

Ця вправа використовується як діагностичний метод вивчення ступеня єдності групи. Для цього підліткам пропонується відповісти на питання, але не від себе, а як би від усіх учасників групи, так, як на їх думку, відповіла би більшість. Не називаючи ніяких варіантів вголос, бо інакше гра не відбудеться, „не буде цікаво”. Пропонується питанні наступного плану: який у більшості групи улюблений день тижня? Яка найулюбленіша пора року? Яку найулюбленіше число 2,3,4 або 9? Яку геометричну фігуру вибрала група: ромб, трикутник, квадрат або коло? Що хотіли б робити учасники групи в даний момент? Після того, як виконана перша частина завдання, психолог знову зачитує питання й варіанти відповідей, а кожний підліток піднімає руку, якщо пролунала його відповідь. Проводиться експрес – обробка результатів виконання завдання. Найбільша кількість відповідей на дане запитання вважається думкою групи, підлітки визначають її по кількості піднятих рук. Так, психолог говорить „понеділок” і рахує скільки учнів підняло руки, потім „вівторок” і знову підраховується кількість піднятих рук і т.д. по кожному питанню. Діти відразу отримують інформацію про ступінь розвитку у них „шостого почуття”. Ця вправа повторно проводиться на заключному етапі

програми для того, щоб порівняти наскільки зросла групова єдність та згуртованість дітей.

Література

1. Адаптація дітей у 1, 5, 10 класах.// упорядник Т.Червонна. – К.: Шкільний світ, 2008. – 128 с.
2. Удовенко М. Адаптація молодших школярів у основній школі.// Психолог. – 2006. – № 18.
3. Битянова М.Р., Азарова Т.В., Афанасьєва Е.И., Васильєва Н.Л. Работа психолога в начальной школе. – М.: Генезис, 2001. – 352 с.